

DE GEEST

4 juli 1958

Goedenavond vrienden.

Allereerst moet ik u erop wijzen dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn.

Vandaag zou ik eens willen spreken over: "De geest".

De geest is een eigenaardig iets, waarvan men op aarde wel weet dat het bestaat, maar waarvan niemand precies kan vaststellen waar en hoe het bestaat. Men heeft in vele kringen gegevens kunnen krijgen over het leven in de werelden van de geest. Maar in feite bestaat de geest in de stof net zo goed als in een hiernamaals. Wanneer wij dan over de geest willen praten, moeten wij haar dus niet in de eerste plaats in bepaalde werelden gaan zoeken. Doen wij dit, dan concentreren wij ons op verschillen die in feite helemaal zo belangrijk niet zijn. De geest als bewustzijn - want dit is haar voornaamste inhoud - leeft en bestaat in alle werelden, ook wanneer zij zich misschien slechts van één enkele wereld bewust kan zijn.

De eerste vraag die bij dit onderwerp gaat rijzen is: wanneer spreken wij nu eigenlijk van geest? In geestelijke en esoterische zin spreken wij over een geest op het ogenblik dat een weten bestaat, zonder dat hiertoe een bevoertuiging - een lichaam - noodzakelijk is, terwijl gelijktijdig dit bewustzijn in staat blijkt voor zich te reageren en te handelen. Het woord interpreterende op deze wijze, zullen wij bemerken, dat haast alle levende wezens een geest bezitten. In dode materie kunnen wel geesten voorkomen die er mede gebonden zijn. Toch spreken wij hier niet van een altijd met geest gebonden zijn. Grote delen van de zogenaamde dode materie kunnen namelijk onbezield zijn. Daardoor zullen deze delen van de stof ook geen enkel bewustzijn in zich kunnen bergen, dat voor leven en weten alleen van die materie afhankelijk is. De geest denkt, maar op een andere wijze dan de stof. Een groot deel van hetgeen wij geestelijk denken noemen valt - volgens de in de stof geldende normen - wel allereerst onder "gevoelsleven". Het is een aanvoelen, een opnemen van het totale beeld. Hierbij wordt het ervarene lang niet zo sterk ontleed, als de mens met de rede pleegt te doen. Wanneer u iets ziet, gaat u trachten dit voor uzelf te verklaren. U gaat het gehele beeld uiteenrafelen. Neem als voorbeeld een landschap. De mens zegt: "Wat is die ondergaande zon mooi. Wat zijn er wonderlijke kleuren aan de hemel. Wat schittert het rode licht op het water. Wat hebben planten en bloemen opeens een wonderlijke tint. Wat is het rustig. Wat zingen de vogels mooi..." De geest zegt dat heel anders. Zij erkent de schoonheid, maar zoekt niet uit de tegenstellingen waaruit die schoonheid is opgebouwd. Eerder voelt zij het wezen van het geheel aan. De geest zal bv. zeggen: hoe erken ik in dit geheel de Scheppende Kracht en zijn wonderlijke volmaaktheid? Stoffelijk gezien is dit meer een geloofsbeleving, dan een waarnemen. Men zal het zeker niet als een redelijk denken beschouwen.

Hoe de geest bestaat, kan ik u niet precies vertellen. Er kan veel gezegd worden over in zichzelf besloten krachtvelden met wisselende veld dichtheid en daardoor innerlijk bestaande stromingen. Het zegt in feite zo weinig. Het maakt een van de grootste wonderen van de Schepping tot een soort laboratoriumproef, die door de mensen bovendien nu nog niet genomen kan worden en daarom weinig waarde heeft. Wel kunnen wij ons afvragen, hoe de geest bestaat. Dan blijkt ons, dat dit wezen met zijn gevoelsbewustzijn, zijn geloofservaren, zich in verschillende voertuigen kan uiten. In elk voertuig blijkt die geest gebonden te zijn aan de wetten en normen die gelden voor de wereld, waartoe het voertuig behoort. Een geest zal dus steeds wisselende beperkingen ondergaan. Naarmate de voertuigen dichter worden, zal de geest ook minder in staat zijn het eigen wezen geheel binnen dit verband tot uiting te brengen. Wij kunnen dit vergelijken met een gekleed gaan in een soepele stof voor de fijnere sferen. Op aarde zal men zich in fijne stof geheel vrij voelen, misschien zal de beschouwer zelfs elke beweging van de spieren kunnen volgen. Wanneer men in plaatijzer gekleed gaat - zware, meer vaste materie - dan zal men al blij zijn wanneer men zich althans gebrekkig kan bewegen. Men zal zich niet helemaal vrij in zijn bewegingen kunnen voelen, er is oefening nodig om in een dergelijk kleding te kunnen lopen en niemand zal de beweging van de spieren aan de buitenkant kunnen volgen. Wij kunnen dus wel stellen dat het eigen wezen van de geest steeds beter tot uiting zal komen, naarmate de materie - of basis van het voertuig - fijner is. Hoe grover daarentegen het voertuig is, hoe hechter de banden van de materie zijn, hoe sterker ook de

wetten van de stof in het voertuig worden uitgedrukt en hoe minder de geest in dit voertuig zichzelf kan zijn. Zij kan dan dus ook slechts moeizaam, of niet tot uiting brengen, wat zij werkelijk is. De geest, die in de werkelijk geheel zware materie gebonden is, zal vaak niet eens geheel kunnen bepalen waarheen zij met het voertuig zal gaan. De mogelijkheden van het voertuig zijn in dergelijke gevallen zeer beperkt en de geest kan niet eenvoudig, wanneer het verkeerd gaat volgens haar inzichten, rechtsomkeert of links uit de flank maken. Dat gaat eenvoudig niet. Hoe vrijer zij wordt, hoe sneller en intenser haar bewegingen zich aanpassen aan de geestelijke inhoud van het wezen, hoe vrijer de uiting van de geestelijke persoonlijkheid.

Vanuit menselijk standpunt kunnen wij dan ook stellen dat de geest een factor van de persoonlijkheid is, die verborgen ligt achter alle denken. Dit denken houdt natuurlijk heel wat in. Kort herhalende voor hen die dit nog niet hoorden: onderbewustzijn, bovenbewustzijn, daaruit voortkomende reflexen. Het redelijke denken, de automatisen van het lichaam, de impulsen die door het zenuwstelsel, of het interne evenwicht van de secreties worden geboren. Achter dit alles schuilt dus de geest, die voor zich een beeld van mogelijke evenwichtigheid heeft. Toch is een innerlijk evenwicht hetgeen waar de geest wel het meeste naar streven zal. Zij is in evenwicht in staat te rusten. Zij wordt niet meer gedreven, of gejaagd door omstandigheden of verlangen, terwijl zij tevens in zich de mogelijkheid bezit om het erkende deel van de Schepping geheel te aanvaarden. In haar zoeken naar evenwicht zal zij altijd proberen hetgeen binnen haar bestaat aan weten, aan bewustzijn en gevoel, te compenseren door andere, daaraan tegenover gestelde waarden. Een evenwicht van de binnen het Ik behouden tegenstellingen is voor de geest haast wel het belangrijkste. Alle handelingen, gedachten en daden zijn dan ook in de eerste plaats gericht op het bereiken van dit evenwicht.

Wanneer die geest nu verder komt en haar beperkingen zeer gering zijn, ontdekt zij, dat voor een absoluut evenwichtig bestaan, een vinden van de werkelijke vrede het niet voldoende is alleen binnen het Ik evenwichtig te zijn. Er bestaat rond haar nog een heelal, dat haar onevenwichtig kan lijken en daardoor haar rust kan verstoren. Daarom gaat zij dan zoeken naar een juiste realisatie met het heelal. In dit heelal voegt zij zich op de duur op zodanige wijze in het geheel in, dat het geheel van de verschijnselen binnen haar een voortdurende compensatie van tegenstellingen betekent. De geest kan zich nooit gelukkig voelen in licht of duister. Maar werkelijk geluk, het ware evenwicht vindt zij eerst daar, waar licht en duister elkaar opheffen. Een geest kan nooit haar geluk in het weten alleen vinden. Want weten zonder meer heeft - geestelijk gezien - geen enkele inhoud. Ook gevoel alleen, niet gebaseerd op erkennen en dus kennis, kan haar geen werkelijke waarden geven. Een onbegrepen gevoel brengt immers drijfveren voort die men niet beheersen kan. Zo moet in haar ook een evenwicht ontstaan van weten en gevoel, waardoor deze beiden elkaar binnen het Ik zodanig aanvullen, dat zij elkaar opheffen, waar het werkingen naar buiten toe betreft.

Voor ons is dit streven naar evenwicht natuurlijk veel belangrijker dan voor u. In onze wereld wordt de onevenwichtigheid nu eenmaal veel sterker ervaren. De drijfveren die tot verdere onevenwichtigheid kunnen voeren, zijn dan ook naar evenredigheid groter. Toch bestaan er bepaalde normen die ook voor ons nog gelijk blijven. Waar de geest zich ook bevindt en in welk voertuig zij op het ogenblik ook beleeft, het is steeds belangrijk dat haar gevoelsleven bepalend kan blijven voor eigen levensaanvaarding. Dit gevoelsleven mag echter niet gebaseerd zijn op tijdelijke verschijnselen, of onafhankelijk zijn van de reacties binnen een bepaalde wereld. Op het ogenblik dat het gevoelsleven een accepteren van de kosmos betekent, inhoudende een overgave aan de Goddelijke wet of wil, is, wat dit betreft, een ideale toestand bereikt. In de tweede plaats maakt een geest die eenzijdig streeft, het voor zichzelf onmogelijk haar doel te bereiken. Daarom is, ongeacht wereld of voertuig, een aanvaarden van alle verschijnselen binnen de kosmos een van de grootste noodzaken. Eerst indien wij alle dingen gelijkelijk kunnen aanvaarden, zullen wij intens kunnen leven in de Schepping zelf.

Om hiertoe te komen houden wij ons dan weer aan de volgende regels:

A. Spreek niet over naastenliefde als een sentiment. Breng ze in de praktijk als het enige middel om voor jezelf geluk en vrede te vinden.

B. Spreek nooit over egoïsme of altruïsme. Spreek alleen over een zoeken naar de kern van alle dingen. De daaruit voortvloeiende wijze van denken en handelen zal op aarde waarschijnlijk als altruïsme worden gezien, maar in feite is het alleen zelfverwerkelijking.

C. Om tot een juist begrip van de werkelijkheid te komen is het noodzakelijk dat alle voertuigen steeds worden aangepast aan de behoeften van de geest, in casu evenwicht en vrede te vinden. Dit geschiedt over het algemeen door het verzamelen van kennis die binnen een wereld - of sfeer - wordt gebonden, en het gebruiken van alle gevoelselementen die binnen deze wereld kunnen bestaan om alle kennis tot een actief deel van eigen wezen en beleven te maken.

Kort gezegd dus: theorie is mooi, doch slechts vergezeld van de praktijk krijgt zij waarde. Om jezelf geheel te kunnen uiten, blijkt het vaak noodzakelijk tijdelijk boven je eigen peil uit te stijgen, of beneden je eigen peil af te dalen. Wanneer dit noodzakelijk blijkt, moeten wij steeds weer begrijpen, dat een uitbreiding alleen in een - vergelijkend gezegd - horizontaal vlak mogelijk is. Het is niet voldoende eigen kennis van goed en kwaad uit te breiden, maar wij moeten ook ons ervaren van vormloosheid en vormgebondenheid mede uitbreiden. Door dit te doen kan de geest, vaak terugkerende naar lagere werelden, of incidenteel stijgende tot werelden die ver liggen boven haar eigen mogelijkheden van bestaan, voor zich een steeds intensere en evenwichtiger inhoud verwerven. Het grondbesef voor de geest is steeds weer, dat de kern van alle verschijnselen, onverschillig waar, of hoe zij ontstaan, wat ook hun inhoud moge zijn, toch steeds weer één en dezelfde kracht is. De realisatie van die kracht door de geest is niet mogelijk in de zin van begrijpen, wel als aanvaarden. Een geheel aanvaarden van deze kracht betekent dat binnen het Ik elke beleving en alle weten onbelangrijk wordt, doch aanwezig blijft als uiting van deze kracht in het Ik.

Men vraagt zich steeds weer af wat men voor eigen, of andere geest kan doen. Wij worden uit de geest geholpen. Wij hebben misschien een geestelijke geleider en wat dies meer zij. Wanneer wij deze dingen in ons leven belangrijk willen maken, dan moeten wij toch wel allereerst begrijpen, wat die geest is. De geest maakt voor de mens meestal deel uit van zijn geloof. Het is niet definitief te bewijzen, dat er geen geesten bestaan, maar het is al even moeilijk aan te tonen dat die geest wel bestaat. Wanneer je nu in die geest vertrouwt, op die geest voortdurend durft te bouwen, moet je ook begrijpen, wat zij is. De geest, die zich voor u nog kenbaar maakt, of zich uit, kan nooit volmaakt zijn. Dat is punt één. Zij kan door haar wijze van bestaan ook niet meer denken en reageren, zoals u dat doet. Dat is punt twee. In de derde plaats zal zij vaak wel vanuit haar standpunt trachten om u te helpen, maar zij kan daarbij nooit het standpunt van een mens innemen. Dit betekent onder meer dat u zelf geestelijk reeds ontwikkeld moet zijn voor geestelijke hulp voor u werkelijk inhoud krijgt. De krachten die aan de geest worden toegeschreven en feitelijk ook door haar worden opgewekt en gehanteerd, zijn in de wereld ook wel op een andere wijze op te wekken. Vele krachten kunnen door op aarde levende personen worden geproduceerd, weer andere krachten kunnen mechanisch tot stand worden gebracht, of treden op als gevolg van chemische reacties en activiteit in de materie. Het heeft dus geen zin de verschijnselen, die de geest produceren kan, nu te gaan beschouwen als hot summum summarum. Wij moeten integendeel heel goed begrijpen, dat de kracht van de geest in feite alleen maar geheel werkzaam kan zijn voor de geest.

Alles wat op aarde als geestelijk verschijnsel optreedt, geeft niet het werkelijke wezen van de geest of de werkelijke mogelijkheden weer. Een boodschap, die wij doorgeven, heeft ook voor u ongetwijfeld betekenis. Maar wij kunnen daarin toch nog niet 1/20ste van de werkelijke inhoud in leggen. U moet goed begrijpen dat het dus zeer noodzakelijk is, dat men zichzelf ontwikkelt. Niet alleen op het gebied van denken, maar ook op het gebied van geestelijke gaven, levensaanvaarding en het doorvoelen van het leven. Belangrijke middelen die de mens daarbij kan hanteren zijn onder meer het scheppen van sfeer en stemming. Haast iedere huisvrouw zal trachten in haar omgeving haar eigen sfeer te scheppen. Zij gebruikt daarbij hulpmiddelen. Ook de natuur geeft vaak de mogelijkheid een bepaalde sfeer te ondergaan. Denk maar eens aan de invloed die jongelui ondergaan bij maanlicht, begeleid door zachte muziek en wat eenzaamheid. Deze schijnbaar zeer aardse dingen brengen ook geestelijk een verandering teweeg. Wanneer je mens bent, kan het een zeer groot verschil uitmaken voor de innerlijke gesteldheid en de wijze waarop je het leven ziet, wanneer je omgeving een bepaalde sfeer heeft. Dit beïnvloedt de wijze, waarop je zelf het leven ervaart. Je gevoelsleven is dus onder meer op aarde, van vele uiterlijke omstandigheden mede afhankelijk, zolang geen volledige geestelijke ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Men kan natuurlijk stellen dat het voor de geest niet zo erg belangrijk is wat er uiterlijk in haar wereld aanwezig is, omdat zij immers ook zonder dat verder kan komen. Dat ben ik volledig met de stellers eens. Maar wanneer de geest stoffelijke middelen vindt om haar eigen beleven - dat immers een soort gevoelsbeleving is - zichzelf beter te openbaren en

intenser te ondergaan, is dat voor haar toch zeker gemakkelijker en beter. Zij kan bv., dank zij een bepaalde sfeer in haar omgeving, haar uiting binnen het voertuig gemakkelijker voortzetten, meer zichzelf zijn. Daarom lijkt het mij redelijk de geest niet enkel te blijven hanteren als iets wat nu eenmaal geheel boven en buiten de stof staat. Vooral, wanneer je in de stof leeft, wordt het steeds meer een noodzaak deze stof te hanteren als een verlengstuk van de geest. Eerst op deze manier kunt u tot werkelijke resultaten komen, eerst op deze manier kunt u werkelijk inhoud geven aan uw leven. Dat het gevoel daarbij meer aan de oppervlakte komt dan de rede, is - vanuit menselijk standpunt helaas - niet te vermijden. Eerst zij, die werkelijk ver zijn gekomen met hun geestelijke ontwikkeling, zijn weer in staat om redelijke middelen zonder enige beperking te gebruiken. Eerst dezen hebben weer de mogelijkheid om de waarheid te vinden en toch ook de verklaring daarvan in zich te kennen. Het is echter beter dat men op zijn gevoelens afgaat en tracht deze gevoelens op de juiste wijze te beheersen en te richten, dan dat men het probeert alleen met de rede te redden. Vanuit geestelijk standpunt is dit laatste veelal overbodig, soms zelfs geheel nutteloos.

Dat men daarnaast in zijn eigen wereld strevende naar zelfbehoud, eigen positie bepalende, zijn verstandelijke vermogens zal gebruiken, is begrijpelijk en haast onvermijdelijk. Want men moet in de stof nu eenmaal leven als stofmens. Maar de algehele inhoud van dat leven mag toch nooit alleen door redelijke processen worden bepaald. Het gevoelsleven moet de inhoud van het leven zijn, maar dan ontdaan van kleine bijkomstigheden, ontdaan ook van uit onbegrip voortvloeiende sentimentaliteiten. Een eerlijk aanvaarden van al wat het leven u biedt, is de beste weg. Zo kan de geest, onverschillig of zij voor het ogenblik leeft in de stof, in een lagere sfeer, of in de hoogste sferen, uit haar wereld steeds meer krachten en bewustzijn putten, zich steeds meer werkelijk bewust worden, doordat zij het Goddelijke, dat ook in haar leeft, steeds beter aanvoelt en zich er steeds meer één mee kan voelen.

Vraag: In uw wereld doet men toch ook aan wetenschap. Hoe dit te rijmen met het feit, dat uw denken een gevoelsaangelegenheid wordt, terwijl wetenschap bij ons op de rede is gebaseerd?

Antwoord: Wanneer de geest voortgaat in een bepaalde wetenschap, doet zij dit over het algemeen vooral in de eerste perioden na de overgang. Nu erkent de geest geen werkelijke dood. Het leven is een voortzetting van bewustzijn, waarbij echter de condities waaronder men leeft, abrupt kunnen veranderen. In het begin zal - als gevolg van een aards bestaan - de rede in vele levensprocessen en vooral in de levensaanvaarding nog een zeer grote rol spelen. In de plaats van een onderzoek komt echter meer en meer een aanvoelen. Men voelt dat het zo is, constateert als gevolg van dit aanvoelen feiten en krijgt een inzicht in en overzicht over verschillende feiten, die heel wat verder gaat dan langs de verstandelijke weg alleen mogelijk zou zijn. Nu kunnen wij deze dingen natuurlijk op aarde moeilijk in deze vorm gaan weergeven. Wij trachten dus deze ervaringen aan de mensheid, of lagere geest, weer te geven op een redelijke basis, waarbij de conclusie blijft gehandhaafd, de feiten worden gesteld zonder meer en de eventuele verklaringen en afleidingen zo veel mogelijk van het gevoelsargument worden ontdaan. Dit neemt niet weg, dat op de duur een beschouwen en doorschouwen van hetgeen u wetenschap noemt de plaats in gaat nemen van studie. Een opgaan in bepaalde wetten en het zich zo realiseren van mogelijkheden neemt dan de plaats in van veel laboratoriumonderzoek.

Moge dus het verder gaan in een bepaalde tak van wetenschap mogelijk zijn, de benaderingswijze is toch wel een geheel andere dan op aarde. De redelijke verklaring die kan worden gegeven is, althans in de meeste gevallen, het produkt van een gevoelsbeleving, dat, terwille van de eenvoud in stoffelijke, redelijke termen, wordt uitgedrukt waar dit mogelijk is. Men doet dit, zelfs indien men zich ervan bewust wordt, dat dit de onmogelijkheid inhoudt het gehele weten aan anderen op bevredigende wijze mede te delen. Op aarde moet men bv. de omstandigheden creëren, waarin een experiment plaats kan vinden. Bij ons zoek je eenvoudig de plaats op, waar de omstandigheden die je zoekt, reeds op natuurlijke wijze bestaan. Dit heeft het voordeel dat men steeds natuurwetten in werking ziet, zonder dat een misleiding door eigen fouten, of onjuiste opvattingen de uitslag van het experiment kunnen beïnvloeden. Vandaar dat laboratoriumwerk, zoals op aarde geschiedt, bij ons geheel met meer bestaat na de laagste sferen van het zomerland. In de plaats daarvan kennen wij een geheel opgaan in bepaalde processen. De belangstelling voor geschiedenis brengt bv. niet meer een zoeken naar feiten uit de Oudheid, in het heden, of een onderzoeken van vastgelegde uitspraken, maar eerder een teruggaan in de tijd en daar, door eigen ervaren, het volgen van reeksen ontwikkelingen zoals

zij op het ogenblik plaats vonden. Chemie brengt niet in de eerste plaats meer een steeds maar onderzoeken hoe bepaalde stoffen op elkaar reageren en hoe zij zich gedragen, maar wordt eerder - desnoods een in een sterrennevel - de vorming van materie, het ontstaan van de elementen en hun samenvoegingen gadeslagen. Dit laatste geeft ongetwijfeld een beter inzicht in de werkelijke waarden en betekenis van de elementen, dan een laboratoriumproef op dat ogenblik kan doen. De werkwijze in de sferen en ook de benadering van het probleem verschilt dus wel heel sterk met de stoffelijke wetenschap en stoffelijke onderzoeken.

Vraag: De mens heeft ook een geest. Theoretisch is hij dus in staat dezelfde werkwijze toe te passen.

Antwoord: Inderdaad. Daarvoor is echter iets noodzakelijk, wat slechts weinig mensen tot stand kunnen brengen, namelijk een geheel uitschakelen van het stoffelijke persoonlijkheidsbesef. In de plaats daarvan moet men dan komen tot een geestelijk doorleven. Ik moet hier onmiddellijk opmerken dat er mensen bestaan, die dit inderdaad hebben klaar gespeeld. Alleen daardoor was het mogelijk dat men in een ver verleden al meer wist omtrent de structuur van de materie dan men tot vóór 50 jaar wetenschappelijk ook maar dorst te vermoeden. Intuïtieve wetenschap, als gevolg van geestelijk waarnemen van sterren en planeten, heeft in het verleden veel kennis gegeven. Maar de materialistische levensbeschouwing, die een verheerlijking van het begrijpbare feit op de voorgrond stelt, is aanleiding tot vele stoffelijke onderzoeken. Gelijktijdig blijkt dan echter de mogelijkheid tot geestelijk doorleven en beschouwen bij de doorsnee wetenschapsmens weg te vallen. Het materialistisch onderzoek is in vele gevallen slechts een vervanging van het zo verlorene geestelijk kunnen.

In oude Egyptische rollen, ik meen o.m. in de papyrus van Ebers, worden gegevens verstrekt omtrent zenuwwerkingen, bloedsomloop en stofwisselingen bij de mens. Dit zijn dingen, die men wetenschappelijk gezien, met de toen gebruikte middelen en de toen bestaande mogelijkheden eigenlijk niet had kunnen weten, of kennen. De oude Egyptenaren waren zelfs al tot conclusies gekomen omtrent de werking van bepaalde stoffen op de mens en de werking van bepaalde klieren in de mens zelf. Dit is haast onvoorstelbaar, als men zich realiseert, hoe in verhouding primitief de instrumenten van de medische wetenschap toen waren. Het blijkt, dat z.g. zieners de ziekte-processen "doorleefden" en hierin de mogelijkheid vonden, niet alleen een diagnose te stellen, maar ook zich de werkingen van het menselijke lichaam redelijk voor te stellen. Alleen het feit, dat men niet over de juiste instrumenten en therapeutische mogelijkheden beschikte, bracht de mens van toen er wel toe, veel van dit weten geheim te houden, dan wel terzijde te leggen. Door gebruik van geestelijke mogelijkheden kon men dus in het verleden, ondanks de veel primitievere opzet van de wetenschap in stoffelijke zin, een inzicht in vele dingen verwerven, dat vaak ontstellend groot en helder was. U zult begrijpen dat deze voorbeelden uit uw eigen wereld in feite een bevestiging zijn van hetgeen u stelde. Het is de mens mogelijk om ook geestelijk wetenschappelijk werk te verrichten. Gezien de heersende beschaving, de stand van cultuur en wetenschap, zal het menige mens zeer moeilijk worden dit te doen, terwijl de resultaten van dergelijke onderzoeken niet meer, zoals vroeger, zonder al te grote strijd door de wetenschapsmensen zullen worden aanvaard. Het geestelijk geleerde zal men tegenwoordig eerst in het laboratorium door vele proeven moeten kunnen bewijzen, voordat de wetenschapsmensen ook maar geneigd zijn stellingen en resultaten te beschouwen.

Reactie: Ware wetenschap is toch alleen maar mogelijk door dogmatische benadering van je af te schuiven?

Antwoord: Dat ben ik met u eens, wanneer u onder wetenschap verstaat het constateren van feiten en het vastleggen van het zo gewonnen weten. Wanneer u wetenschap echter stelt in de specialistische zin van heden - wat lang niet altijd ware wetenschap is - dan zullen wij ontdekken dat een groot deel van de wetenschap schijnt te berusten op haar dogma's en daaraan alleen haar gezag en de rechtvaardiging van haar werkwijze schijnt te ontleunen. Wij zouden misschien moeten stellen dat veel van hetgeen op aarde zich trots wetenschap noemt in feite geen wetenschap is, terwijl in vele gevallen een z.g. wetenschappelijke eruditie slechts een vergroot wetenschappelijk dogmatisme betekent.

Vraag: U stelt dat niet alle materie beziel is. Maar alles bestaat toch uit atomen?

Antwoord: Men kan stellen dat elk atoom beziel is door de Goddelijke kracht, het is daarmee echter nog geen persoonlijkheid en heeft dus nog geen eigen geest. Ofschoon in de grovere, z.g. zware materie, geesten kunnen leven, wil dit nog niet zeggen dat de materie ook een eigen

persoonlijkheid heeft, waarin dus juist haar ervaren, als tegengesteld tot de omgeving, tot bewustwording voeren kan. Wij noemen daarom over het algemeen materie eerst dan bezielt wanneer zij niet alleen krachtens de Goddelijke wetten en krachten bestaat, maar buitendien een zekere persoonlijkheid heeft, waarin bewustzijn is, of ontstaat, en een persoonlijke reactie mogelijk wordt, die niet alleen en geheel op algemeen geldende natuurwetten berust. Bergen bv. kunnen een persoonlijkheid verwerven. Maar niet alle bergen. Ertslagen kunnen bewoond worden door bepaalde geesten. Andere ertslagen van gelijk gehalte vertonen echter geen enkel spoor van bewustzijn, van kennis of weten. Beschouwt u dit dan als aanvulling van de eerste uitspraak.

Het woord is aan de volgende spreker. Goedenavond.

DRUIDEN

Goedenavond vrienden.

Het woord is aan u. Welk onderwerp zal het vandaag zijn?

Reactie: "Druïden".

Antwoord: De Druïden vormden een lange tijd een theocratie, die haar gezag ontleende aan de Germaanse en Keltische Goden. Zij vormden een aparte kaste binnen verschillende volkeren, zonder banden aan het gezag en beriepen zich voor hun wetten en besluiten op zeer oude overleveringen. Hun invloedsgebied was zeer groot. Ten tijde van Jezus' geboorte werden bv. verschillende gebruiken van de Druïden in Brittannië beschreven, gebruiken die thans nog door zogenaamde wijze mannen in de buurt van het Hoggar gebergte in ere worden gehouden. Nu nog kunnen wij de invloed van de Druïden terugvinden in Afrika bij de Tarqui en de Druzen. Het geheel van de gebruiken berust op het geloof, dat alle dingen in de natuur bezielt zijn, waarbij bepaalde Goden of krachten, beheersend zijn voor bepaalde gebieden. De Druïden hadden op deze bezieling van alle dingen, en de mogelijkheid zo de ziel van alle dingen te beïnvloeden, een magisch stelsel. Daarbij valt op, dat een groot deel van deze magie georiënteerd is op astrologische wetten. Men houdt bij bezweringen en offers rekening met het dierenriemteken, dat aan de horizon te zien is, terwijl ook de standen van de planeten hun invloed doen gelden. De heersers van alle plechtigheden zijn echter de maan en de zon. Daarbij is de maan in de eredienst belangrijker dan de zon.

De priesters zelf, oorspronkelijk uit het volk voortgekomen, hun korps door keuze vergrotende, waarbij elk zijn eigen leerlingen en opvolgers opleidt, vormden al snel een afzonderlijke stand met geheel eigen wetten. Men kon als Druïde bijvoorbeeld geen vrouw huwen die niet uit een geslacht van Druïden stamde. Het gevolg was, dat de Druïden, of wijze mannen, al zeer snel dezelfde kastevooroordelen vertonen t.o.v. de gewone mensen als de Brahminen in het kastenstelsel van Indië. Een zuivere overlevering van magisch en priesterlijk weten, gaande van geslacht op geslacht, wordt hierdoor natuurlijk wel in de hand gewerkt. Veel schriftelijke overleveringen bezaten de Druïden niet. Wel hadden zij symbolenschrift - runen - dat gebruikt werd bij het onderricht op de z.g. Druïdescholen. Mensen die niet uit een Druïdenfamilie stamden, konden namelijk onder bepaalde omstandigheden toch in deze stand binnentreden. Daarvoor moesten zij afstand doen van alle familie- en stambanden. Na onderricht krijgen zij lagere functies. Naargelang bekwaamheid werden zij opgeleid voor bepaalde takken van de priesterlijke dienst. Zij konden o.m. oorlogspriester worden - bezweringen, wichelaars - alleen voor zogenaamde kleine orakels. Daarnaast bestond voor de besten de mogelijkheid geneesheer te worden, of geschiedkundige en bard. Ook deze laatsten hadden het recht kleine orakels te geven. Veel verder kwamen de gewone mensen meestal niet.

Bij de vrouwen vinden wij de wijze vrouwen. Zij zijn haast allen kruiddeskundigen, soms ziensters. Meestal bekwaam in de leer van de vergiften. Zij traden bovendien meestal op als hoedsters van de openbare zedelijkheid. De mannen die in de orde der Druïden geboren waren, beoefenden verschillende wetenschappen, waaronder zelfs weerkunde. De belangrijkste werden echter zogenaamde wijze offeraars. Onder deze titel verborgen zich de magiërs die de grote rituele plechtigheden leidden. Zij waren vaak bekwame necromanten, dodenbezweerders,

die geesten op konden roepen. Praktisch allen die een direkt deel hadden aan de grote offerdiensten in uitvoerende functie, waren verder geschoold in het zogenaamd "werpen van de geest". Zij konden dus waarnemen in tijd en ruimte, terwijl zij soms ook hun invloed op grotere afstand merkbaar konden maken. Verder kenden zij telepathisch contact met de Druïdedorpen.

Direct onder de offeraars stonden de rechters. Deze priesterlijke rechters waren zo gevreesd, dat het optreden van één enkele Druïde vaak voldoende was om een machtig vorst te doen vallen. De Druïde sprak het oordeel uit en niemand had de moed hiertegen op te komen, want achter de Druïde stond immers de verschrikkelijke macht van horden demonen. Onder de rechters stonden de leermeesters. Zij waren zangers en barden, hadden kennis van kruiden en giften, terwijl zij ook vaak sterrenkundigen waren. Deze Druïden gaven aan hoger geplaatsten inlichtingen omtrent gunstige dagen en toekomstige ontwikkelingen, z.g. groot-orakel en klein-orakel. Vaak brachten zij langere tijd, soms heel hun leven, door aan het hof van vorsten en stamhoofden. Zij waren dan tevens verantwoordelijk voor de opleiding van de vorstelijke telgen.

Bovendien treffen wij haast overal zwerfende Druïden aan. Dezen konden tot elke rang behoren, ware echter veelal door bijzondere geloften gebonden. De organisatie als zodanig was betrekkelijk los. Toch gaf alleen het feit dat men tot de orde der Druïden behoorde, overal recht op gastvrijheid. Het kennen van de geheime spreuken en tekens gaf verder recht op bijzondere bescherming door leken en Druïden. Het gezag en recht van een Druïde moest door andere Druïden met alle middelen verdedigd worden, zelfs indien hen dit het leven zou kosten. Toch kende deze losse organisatie enkele centrale punten. Eén daarvan, een zogenaamde magische kring, was gelegen op het eiland Man. Ook in Bretagne waren de Druïden een zeer belangrijke groep. Zij hadden daar hun offerplaats en geheimschool. De belangrijkste overblijfselen van hun eredienst vinden wij op de zogenaamde bezweringsplaatsen. Hier vinden wij een dubbele magische ring. Daarbinnen, meestal in een aparte ellips, waren twee altaren geplaatst die zeer zorgvuldig georiënteerd waren volgens dag- en nachtevening. Een van de altaren was bestemd voor maanoffers en bloedoffers, het andere voor het zonneoffer, meestal, maar niet altijd, onbloedig. In deze kringen werden o.m. van de sterren waarnemingen gedaan. Hierbij werden de zorgvuldig geplaatste stenen, of monolieten, als hulpmiddel gebruikt. Verder werden op deze plaatsen de belangrijkste orakels geraadpleegd, bezweerde men geesten, terwijl ook bezwerings- en vervloekingsmagie hier wel zijn hoogtepunt bereikte.

Bij elk bezweringscentrum hoorde eigen personeel dat in een eigen dorp woonde. Ook dit dorp was meestal magisch beveiligd door het planten van bepaalde ringen van bomen en struiken. Overall, waar gemeenschappen van hoger geplaatste Druïden waren gevestigd, kwam het teken van de ring en de bijl voor. Dit gaf het vermogen van de Druïden aan om de normale loop der tijden te verbreken en in andere, geheime werelden binnen te dringen.

Indien in de buurt geen open of gesloten bezweringsplaats lag, vinden wij in de nabijheid heilige wouden. Ofschoon dezen natuurlijk grotendeels teniet zijn gegaan, bestaan er nog enkele resten. Vreemd genoeg zijn delen hiervan nog bekend als spookplaatsen. Dit is een gevolg van het feit, dat de Druïden naast de witte magie ook soms de zwarte magie ijverig beoefenden. Vandaar, dat er elders, waar belangrijke Druïdedorpen lagen, altijd plaatsen zijn te vinden die gezegend heten, terwijl andere plaatsen - volgens de bevolking en de waarnemingen van sensitieve personen - nu nog vervloekt zijn. In de buurt van dergelijke vervloekte plaatsen, vaak in het middelpunt, vindt men grafheuvels met struiken begroeid. Hier werden de slachtoffers van de zwarte orakels begraven, evenals de overblijfselen van de z.g. geestenslaven. Het was in de Oudheid namelijk wel gebruikelijk de toekomst niet alleen te zoeken in de sterren, maar ook in de binnenste organen van de mens. Voor de slachtoffers ervan waren dergelijke orakels wel bijzonder onaangenaam.

Staatkundig gezien was een dorp van hogere Druïden meestal nogal sterk. Rondom lagen streken met leenplichtigen en vorsten, die door dure eden gebonden waren de rechten van de Druïden te verdedigen. De eerbied voor de magiër was ook van groot belang. De Druïden gingen heel rustig midden door een veldslag heen, zonder dat iemand het zou wagen ook maar iets te doen om hen te hinderen. Zelf waren de Druïden, onder omstandigheden, helemaal niet vies van geweld. Zij hadden dan ook, gerecrueteerd uit de oorlogspriesters, eigen clans van moordenaars. Een soort vroeg-historische Gestapo eigenlijk. Deze moordenaars hadden de taak om bepaalde profetieën omtrent gewelddadige dood en ziekte zoveel mogelijk te vervullen. Kennelijk gingen de Druïden ook uit van het standpunt dat dubbel beter houdt. Hun magische krachten waren op

dit gebied namelijk ook niet te verwerpen. Degenen onder hen die naar wereldlijke macht streefden, hebben zich bovendien wel aan geweld op grotere schaal schuldig gemaakt. Zo vergiftigden zij onder meer bronnen, waardoor stammen die hun bevelen in de wind hadden geslagen, op voor andere die op een zeer geheimzinnige wijze in korte tijd uitstierven. Denk niet dat de Druïden allen lieve jongens, ofwel schurken waren. Er waren zeer hoogstaande mensen onder, maar anderen zouden wij in onze wereld demonen noemen.

Ongeveer 200 jaren v. Chr. strekt zich het invloedsgebied van de Druïden uit over bijna geheel Noord-Europa, terwijl zelfs tot Azië toe verbindingen hebben bestaan. In deze dagen bestond bv. een verbinding die reikte van Engeland tot ver in Roemenië. Magische bevindingen en andere boodschappen werden regelmatig tussen deze gebieden uitgewisseld. Soms duurde het overbrengen van een dergelijke tijding een heel leven, maar zij kwamen over. De kracht van de Druïden in dit hele rijk lag in het juiste plaatsen van miliaire steunpunten. Geheel juist is deze uitdrukking niet, daar deze punten magische kracht hadden en door het gezag daaraan ontleend, militaire invloeden konden uitoefenen. Een belangrijke keten van dergelijke posten beheerste stammen van het Zevengebergte vanaf de Donau en Rijn tot de zeekusten toe. Noordelijker vinden wij een ietwat andere groep priesters, die echter grotendeels van dezelfde geheimen en methoden gebruik maakten. Toch streefden zij met de Druïden gezamenlijk naar een behouden van de macht. Er is hier eerder sprake van een soort schisma in de oorspronkelijke groep, dan van een andere leer. Vergelijkend: katholieken en protestanten. Gelijke grondslagen, een ietwat andere interpretatie, verschillen in ritueel met behoud van dezelfde tendensen. In het hogere noorden vinden wij wel weer Druïden als in Engeland. Ook in IJsland hebben de Druïden lange tijd de macht behouden.

De kern van de meeste grote bezweringen was gebaseerd op het geloof, dat de maan een eigen persoonlijkheid had en grote macht bezat. Ook geloofden zij, dat de maan eens bevolkt is geweest. De geesten van hen die op de maan zijn gestorven, staan ten dienste van de mensen, die voldoende magische macht op deze wereld wisten te verwerven. De zon wordt door hen als een heerser gezien, die men moet trachten te paaien. Aan de maan durfde men, zij het zeer beleefd, bepaalde bevelen te geven. Het is dus niet te verwonderen, dat het grootste deel van de Druïdische magie in de duisternis plaats vond. Zelfs het zoeken van kruiden geschiedde voornamelijk bij het licht van de maan. Slechts bij hoge uitzondering en na allerlei bezweringen zochten de kruidkundigen ook "zonnekruiden" die bij zonsopgang of zonsondergang moesten worden geplukt, dan wel bij daglicht. Aan de dauw, vaak "Bloed der Nacht" genoemd, werden wonderdadige krachten toegeschreven.

Men meent deze voorkeur voor het duister als volgt te kunnen verklaren. De kern van de leer der Druïden is met de Kelten meegereisd. In de tijd dat Atlantis verdween en verschillende grote steden aan de kusten ten onder gingen, zijn deze Kelten op trek gegaan. Zij hadden kennis van de zwarte en witte magie van Atlantis, zij het waarschijnlijk niet volledig. De Kelten trokken vanaf de Afrikaanse zijde rond het bekken van de Middellandse Zee. In het noorden splitsten zij zich in verschillende groepen. Een daarvan bleef betrekkelijk zuidelijk en bracht o.m. de overleveringen die ook de Druïden kenden, naar het noorden van Italië en Griekenland. Ofschoon invloeden uit het oosten de zuivere overleveringen snel bedierven, bleven vooral de orakelpraktijken van de Druïden opvallend lang gehandhaafd.

Dezen treffen wij nog tot 400 n. Chr. in Griekenland aan. De priestergebruiken van de Druïden waren ook in de Pyreneeën bewaard gebleven. Bij de Basken vinden wij nog heden de vrouwelijke wijze naast de mannelijke priester. De vrouw is kruid- en heilkundige, behoedt en beheerst verder grote delen van planten- en dierenrijk. De priester beheerst het leven van de mensen en beschikt zelfs nu nog soms over leven en dood. Deze gebruiken zijn natuurlijk tegenwoordig sterk verwaterd, maar vooral in meer afgelegen kleine plaatsen is het schema, dat ook de Druïden gebruikten, nog duidelijk te herkennen.

Een andere groep deed haar invloed gelden in Hongarije en zelfs in delen van Polen. Tot ongeveer Sleeswijk-Holstein toe vinden wij de gebruiken van de Druïden bewaard in het volksbijgeloof. In Zweden en Noorwegen kennen wij nog een geesten- en heksengeloof dat onmiddellijk in verband kan worden gebracht met de denkwijzen van de Druïden. De stellingen en plechtigheden die door plaatselijke wijze mannen en vrouwen werden volbracht, waren vaak een nauwkeurige weergave van de plechtigheden van de lagere Druïden. Klaarblijkelijk hadden de Kelten op hun tochten vele volgelingen gewonnen door hun magisch kennen. Typisch is ook,

dat bepaalde zigeunergebruiken, zoals het springen over de zak en het sterven op de grond, een direkt overblijfsel van de gebruiken van de Druïden zijn. De zigeuner wil op de grond sterven opdat zijn geest vrijelijk uit kan gaan en de krachten van zijn lichaam met de aarde kunnen vervloeien, zodat hij niet aan de aarde gebonden zal blijven. De Druïde die op sterven lag, werd buiten zijn woning, doch te midden van de gemeenschap, neergelegd op een bed van takken, biezen, of hooi. Redenen hiervan waren precies dezelfde.

Het lezen uit de hand, een bekende wijze van voorspellen voor de zigeuners, werd door de Romeinse geschiedschrijvers aangestipt, wanneer zij spraken over de Druïden in zuidelijk Engeland. Er is dan ook alle reden te stellen dat de invloed van de Druïden in Europa heel wat groter is geweest, dan men zich op het ogenblik voor kan stellen. Verder is aan te tonen, dat vele gebruiken die thans tot de folklore van verschillende landen behoren een afleiding zijn van, of een deel van, de Druïdische eredienst en bezweringsgebruiken. Ik meen dan ook dat de Druïden onbewust een grote invloed hebben gehad op het Christendom, waarbij zij o.m. aansprakelijk kunnen worden geacht voor de plaatsing van bepaalde hoogtijdagen en een keuze van bepaalde heiligen als bijzondere beschermers. In de eerste tijd waren binnen het Christendom ook de maanfeesten zeer belangrijk. Eerst de kalender van Gregorius bracht hierin langzaam een verandering. Toch liggen bepaalde feestdagen nu nog op volle maan. Ook speelt de maan een grote rol in verschillende volksgebruiken die een Christelijke achtergrond heten te hebben. Andere feesten en plechtigheden vallen juist altijd bij nieuwe maan. Zelfs tot ongeveer 1700 n. Chr. hielden ook vele kerken zich nog aan maanfasen als bepalend voor de mogelijkheid bepaalde plechtigheden te verrichten. Wel een bewijs dat, ongeacht het al of niet goed zijn van de leer en de werken van de Druïden, zij toch wel een sterke stempel hebben gedrukt op hun landen en zelfs nog op de mensen van deze tijd.

Vraag: Pasen?

Antwoord: Het is teminste wel opvallend dat de tijd van het grote lenteoffer, dat de oogst overvloedig moest maken en de vijand beletten aan te vallen, terwijl men het land moest bewerken, ook werd gehouden op volle volle maan na de nachtevening. Mogelijkerwijze heeft men hier zelfs het offer van Christus willen plaatsen als vervanging voor het mensenoffer, dat bij dergelijke grote plechtigheden door de Druïden werd gebracht Deze overeenkomst kan alleen gelden voor de gebieden waar de Druïden hun volle riten uitvoerden. Ik meen dat het zeer wel mogelijk is, dat dit grote gebied zijn invloed heeft doen gelden bij het plaatsen van Pasen op deze plaats in de liturgische kalender.

Vraag: En Stonehenge?

Antwoord: Dat was een van de grootste bezweringsplaatsen. Deze plek heeft zelfs nu nog een eigenaardige invloed. Wanneer men door geesten of demonen gehinderd zou worden, kan men binnen de kring van de grote stenen - ook al staan zij niet allen meer juist - zich geheel ongehinderd en veilig voelen. Aan de andere kant is het zelfs nu nog gevaarlijk demonen aan- of op te roepen binnen deze kring, want volgens de wetten van de oude magie zal het, indien je deze geesten niet geheel kunt bezweren en verwijderen, heel erg moeilijk, zo niet onmogelijk zijn, buiten de tweede kring van de stenen te treden. Dit geldt ook voor bepaalde plaatsen in Bretagne. In het steendorp in het zuiden van Frankrijk bij de Spaanse grens kan men vele stenen van verschillende vorm vinden, waaronder merkwaardig gegroepeerde monolieten. Ook dit is een overblijfsel van een soortgelijke plaats.

Reactie: Bij dolmen etc. en ook bij Stonehenge vinden wij een typisch aspect van ingangen.

Antwoord: Dit staat in verband met het geestengeloof, ook bij de Druïden. Men gebruikte voor de bovenkant van een dergelijke ingang zo mogelijk afgeplatte stenen, tezamen met de steunstenen wordt hierdoor de poort van een geestelijke vesting aangegeven, waarbinnen een geest zich beschermd en veilig weten kan. Aan de andere kant kon zijzelf wel vrijelijk uitgaan. Bij priestergraven is de ingang meer taperend om zo de poort aan te duiden, waardoor men in de geestelijke wereld binnen kon gaan. Deze symboliek is overigens algemeen verbreid. Wij vinden haar ook in Japan, terwijl de Arapaho Indianen bij hun dansplaatsen gewoon waren uit hout of steen dergelijke poortstructuren op te stellen. Hierdoor traden de geestdancers binnen. In Afrika vinden wij de z.g. Noë-figuur, die de eerste mens weergeeft, dan wel een voorvader, die een grote wereldramp overleefd heeft. Deze figuur, met pijpjaerde wit gemaakt, komt over een heuvel, of over het water, op het dorp aan. Bij vele stammen treedt deze figuur binnen door

een poort, die wederom deze eigenaardige vorm heeft. In tegenstelling met het anders gebruikelijke, wordt een dergelijke poort gevormd door knap verbonden stellingen van staken. Zowel in betekenis als vorm vinden wij hier echter hetzelfde motief terug.

Over dolmen en graven sprekende is het overigens ook aardig te wijzen op een eigenaardigheid in de daken bij hunebedden. Ditzelfde vinden wij ook terug in vele koepelgraven. In de stelling van het dak wordt een bepaalde wijze van bescherming weergegeven, die niet voor alle standen gelijk is. De priester krijgt een ietwat andere dakstructuur als de edele. De vrijheid van de geest wordt gesymboliseerd door een opening in het dak, soms ook meerdere. De gestorvene wordt zo door de aarde beschermd en kan door kwade geesten niet worden benaderd. Maar deze openingen geven de geest de mogelijkheid vrij in en uit te gaan in de stoffelijke wereld, zowel als in de wereld van de geest. Wanneer dienaren, of lievelingsdieren, mee worden begraven, gebeurde dit meestal in het graf zelf. Indien dit buiten het hoofdgraf gebeurde, zien wij, dat een eenvoudige groeve wordt afgedekt met hout of platte stenen, waarbij opnieuw een opening werd gelaten voor de geest. Dit geestengeloof staat indirect in verband met de levensbeschouwing en leer van de Druïden.

Vraag: Kunnen de slachtoffers van de Druïden zich los maken van de wereld na al het gruwelijke, dat zij ondergaan hebben?

Antwoord: Niet altijd. Degenen die voor gewone offers werden uitgekozen, waren meestal misdadigers, krijgsgevangenen, of slaven. Wanneer zij hun lot - dat in die dagen gebruikelijk was - niet konden aanvaarden, waren zij door hun angst en haat aan de aarde gebonden. Bij de vrijwilligers - vaak helden genoemd - die zichzelf gaven voor de belangrijke offers, lag de zaak heel anders. Dezen verkeerden in een zodanige staat van verrukking en wereldontruktheid tijdens het offer - hiervoor zorgde de kunst van de Druïden - dat zij onmiddellijk van de wereld vrij kwamen en verder konden gaan. Deze laatsten zijn in geen geval aan plaats gebonden. Bij de anderen kan dit voorkomen.

Vraag: Heeft de astrologie van de Druïden een gemeenschappelijke bron of grote overeenkomst met die van de Assyriërs?

Antwoord: Enige overeenkomst bestaat er wel, maar de verschillen zijn toch groter. Bij de Assyriërs vinden wij sterke Chaldeeuwse invloeden. Er is dan ook een verschil in waardering van sterrenbeelden, en de aanduiding, als groepering, is dan ook meestal anders gekozen. De richtingen in het Al, die door het sterrenbeeld in de kosmos werden aangegeven, waren ongeveer gelijk. De Druïden verbonden deze invloeden met het heersen - of ingrijpen - van Goden, of demonische krachten. Bij de Assyriërs kwam dit in mindere mate voor. In China was echter een soortgelijke duiding lange tijd gebruikelijk. Ik durf hier in geen geval een parallel te trekken over de hele lijn.

Goedenavond.

VRAGENRUBRIEK

Goedenavond vrienden.

Vragenrubriek. Persoonlijke vragen worden niet beantwoord.

Vraag: Op 28 juni jl. zag een piloot een vurige bol met staart, die later uiteenspatte. Wat was dit?

Antwoord: Een meteoriet, die een grote vergassing doormaakte. Temperaturen lopen hoog op bij het doordringen in de aardatmosfeer door wrijving.

Vraag: Dierenbescherming e.a. is tegen circussen gekant. Dresseurs zeggen de dieren met zachtheid te leren. Wat is uw mening?

Antwoord: Bij alle dressuur blijkt steeds weer dat alleen waar het dier in staat wordt gesteld zijn natuurlijke aanleg te volgen, redelijke resultaten kunnen worden behaald. Dressuur met zachtheid is daarom meestal de beste. Toch zal in vele gevallen de wil van het dier moeten worden gebroken, zodat het geneigd is het gezag van de mens te erkennen. Elke dressuur begint met het dier van de goedwillendheid van de mens te overtuigen. Daarop leert het deze mens op straf van pijn en ongenoegen te gehoorzamen. Humane dressuurmethoden komen dan

ook het meest voor. Dit houdt niet in, dat het dier niet zo nu en dan pijn zal moeten lijden. Het is de leek niet mogelijk te zien, op welke wijze de dressuur plaats vindt. Bij hogeschoolrijden is het mogelijk met een bijna onmerkbare hulp van de berijder/ster verbluffende resultaten te behalen. Toch wordt in vele gevallen gereden met een Spaans bit over de tong. Men dwingt het dier dan niet alleen met spoor of hak, doch ook door pijnlijke druk op de zeer gevoelige tong, om de gewenste bewegingen te volvoeren. Het gedresseerde dier is echter in een circus het kostbaarste bezit van de artiest. Het zal zeker alle zorgen krijgen die noodzakelijk zijn. Het dier krijgt zoveel mogelijk vrijheid en zal vaak een grote genegenheid van de eigenaar ondervinden. Daar de mensen elkaar voor vermaak soms op wrede wijze misbruiken dan een dresseur zijn dieren kan doen, lijkt mij dit alles echter geen argument tegen circusbezoek. Vergelijkende bij de behandeling die het dier in andere gevallen - bv. boerderij of als huisdier - van de mensen ervaart, kan ik niet zien, dat deze dressuur voor het dier een bijzonder nadeel betekent. Menige dierenvriend is door te weinig begrip voor de werkelijke behoeften van een dier wreder, dan hij denkt. Bij deskundigen komt dit in ieder geval minder voor.

Vraag: Ligt de opleiding van blindenhonden niet op een beter niveau?

Antwoord: Ook hier is in de eerste plaats het karakter van de hond bepalend voor de mogelijkheden. Slechts door de binding tussen mens en dier zeer vast te maken - de mens-god door het dier voortdurend aanbeden - is het mogelijk de onderdrukking van de natuurlijke instincten enigszins te vergoeden door emotionele gebondenheid. Men mag niet vergeten, dat ook hier het dier de slaaf van de mens is en vele natuurlijke levensuitingen door dressuur aan het dier haast onmogelijk worden gemaakt. Gezien het feit dat het menselijke leven en beleven belangrijker is, acht ik het echter goed dat de hond leert de mens de ogen te vervangen en zo de meester/meesteres grotere levensmogelijkheden kan bieden. Dat nadelen voor het dier, ondanks alle goede behandeling, blijven bestaan, is helaas niet te voorkomen.

Vraag: Rudolf Steiner zei rond 1960 weer in staat te zullen zijn de mensheid te kunnen helpen.

Antwoord: Hij is inderdaad gereïncarneerd, zodat dit mogelijk zou zijn. Ik waag het niet over de verdere ontwikkeling te oordelen.

Vraag: Te Cologna Marina zijn veel 100-jarigen en veel oude mensen. De bevolking schrijft dit toe aan paprika en vredig leven.

Antwoord: Ik kan mij niet voorstellen dat voor dit verschijnsel de paprika aansprakelijk zou zijn. Op zich is zij gezond door de daarin aanwezige stoffen. Wanneer de mens een natuurlijke en eenvoudige wijze van leven kent, daarbij niet aan grote spanningen onderhevig zijnde, zoals het moderne leven vaak met zich brengt, doch wel kan genieten van de moderne gezondheidsleer, zal hij ouder worden dan wat normaal heet. Bij vergelijking met andere plaatsen zal echter blijken, dat deze aantallen niet zo verbluffend zijn als op het eerste gezicht lijkt. Ook in Nederland zijn er dorpen te over, waarin 80 en 90 jarigen overvloedig voorkomen en ook dezen kunnen hun mannetje nog best staan. Waarom zo ver gekeken, wanneer soortgelijke resultaten dichterbij ook te vinden zijn?

Vraag: Er zijn mensen die intuïtief de juiste levenshouding schijnen te kennen, zonder echter het bewustzijn, waarnaar wij, volgens mij, moeten streven. Wat is hiervan het doel? Wordt hiermede een hoger bewustzijn bereikt?

Antwoord: Wanneer een juiste houding a.h.w. intuïtief wordt aangenomen, dan betekent dit, dat geestelijk reeds een bepaald peil bereikt is. Dit laatste is er niet van afhankelijk, dat dit bewustzijn voor u kenbaar of waarneembaar is. Streven op aarde is in feite een erkenning van eigen onvolmaaktheid. Wie zich hiervan bewust is, zal niet onnodig streven, of zich verzetten tegen het leven. Het erkennen van bepaalde waarden op aarde, of het aanvaarden van een bepaald levensdoel, kan m.i. dan ook geen bepaling omtrent geestelijk peil en mogelijke geestelijke bereiking zijn. Indien de stof gebonden zou zijn aan mentale en stoffelijke werkingen, zou dit probleem inderdaad bestaan. Daar de geest echter veel langer bestaat dan de stof, en deze slechts als middel gebruikt om voor zich tot een hoger bewustzijn te komen, mogen wij stellen, dat het aannemen van een juiste wijze van leven en levenshouding altijd moet wijzen op een reeds bereikt hoger geestelijk peil, waardoor deze ervaringen zich verder kunnen uitbreiden.

Vraag: Een zieke is soms geheel bij, op andere ogenblikken verward. Heeft zij tijdens deze verwarring contact met gene zijde?

Antwoord: Wanneer tijdens een ziekte, vooral bij hoge ouderdom, de denkprocessen verward worden, spelen oude dagdromen, herinneringen, etc. een grote rol. Het Ik wordt hierbij in het midden van de gebeurtenissen geplaatst. Dit is voor genoemd verschijnsel wel allereerst oorzakelijk. Daarnaast is het wel mogelijk dat geestelijke krachten hierbij optreden. Dit kan alleen worden vastgesteld, wanneer er sprake is van redelijk woord of beeld, dat niet met eigen karakter en omgeving in overeenstemming is. Ook is het mogelijk dat astrale vormen worden gezien. Dit is echter niet bewijsbaar. Men neme dus aan, dat het verwarde, stoffelijke denken voor de verschijnselen aansprakelijk is.

Vraag: Negatief ingestelde mensen zouden in de wereld afbrekend werken. Kan men dezen vergelijken met Lucifer?

Antwoord: Niet, indien men rekent met Lucifer uit de legende. Hierin streeft de Vorst der Duisternis - uit het vormende geworpen - voor zich het vormende te bereiken, en zo Gods plaats op de Troon der Schepping in te nemen. Dit houdt positief streven in. Uit esoterie en magie leren wij dat er in de Schepping geesten bestaan, wier doel uitblussing van het zijnde en het Ik is. Een negatief strevend mens bevordert dit. Hij zal echter, in tegenstelling met de negatieve geest, niet bewust eigen vernietiging trachten te veroorzaken.

Vraag: Dan heeft toch de negatief strevende mens ook eigen vorming veroorzaakt?

Antwoord: De vorming werd vanuit het scheppende veroorzaakt vóór het negatieve streven tot stand kwam. Het negatief streven komt tot stand door het uitschakelen van banden met en verplichtingen aan de wereld, waarbij uitsluitend het Ik wordt gediend. Hierdoor tracht men eigen visie aan de wereld op te leggen, terwijl men tracht al wat de juistheid hiervan ontkent, of eigen gezag niet aanvaardt, ten onder te brengen. Hierdoor wordt het streven naar vernietiging steeds sterker. Het Ik wordt door de wereld verworpen, waar deze aan de gestelde eisen niet tegemoet kan komen. Hierdoor ontstaat haat, welke leiden kan tot een voortdurend streven om te vernietigen, zelfs ten koste van het eigen Ik.

Vraag: Door de paus werd de aartsengel Michaël benoemd tot schutspatroon van Italiaanse banken. Heeft dit invloed op de Italiaanse financiën? Is dit rechtvaardig t.o.v. andere banken? Was er reden voor deze benoeming?

Antwoord: Het benoemen van een schutspatroon heeft niet ten doel de belangen van een bepaalde groep stoffelijk, of financieel, te bevorderen. Bij een benoeming tot schutspatroon zoekt men naar een persoonlijkheid in de hemel, die door eigen leven, of bijzondere eigenschappen, geschikt is de problemen van zijn beschermelingen te begrijpen. Dit scheidt een gelijk geaard brandpunt voor religieuze belangstelling. De gebeden, die men niet direct tot God durft te richten, worden dan gericht tot de schutspatroon. Deze treedt dan op als bemiddelaar tussen zijn beschermelingen en God. Helaas verwacht ik dan ook van Michaëls aanstelling weinig veranderingen voor de Italiaanse financiën. Dit zal eerder afhankelijk zijn van de werklust van de Italianen, met een terzijde stellen van vele kostbare en onnuttige bemoeiingen van de staat in stedenbouw en stadsbestuur. Een direct geestelijk ingrijpen verwacht ik zeker niet. Hieruit volgt, dat de benoeming geen onrecht betekent t.o.v. andere banken etc.

Overigens meen ik, dat uit dit beschermelingschap de bankhouders van Monte Carlo wegvallen, waar dit andere banken zijn. Wanneer andere bonden de paus om een schutspatroon vragen, zal hij ook deze door zijn vicarii of direct een hemelse beschermer aanwijzen. De keuze van de aartsengel Michaël kan worden verklaard door zijn functie in de hemel volgens het geloof. Michaël is het, die vóór het laatste Oordeel, volgens Gods wil, zieken geneest en doden opwekt. Misschien meende Z.H. dat het Italiaanse bankwezen een dergelijke opwekking hard nodig had. Daarnaast treedt Michaël op als boodschapper, waarbij hij Goddelijke krachten en zegeningen aan de mensen brengt. Waarschijnlijk meende Z.H. dat veel kracht en Goddelijke zegen voor het Italiaanse volk en bankwezen noodzakelijk zal zijn, indien het over voldoende liquide middelen moet blijven beschikken.

Vraag: Is u bekend, dat vijandelijke wezens van Garouche alle leven op aarde willen vernietigen? Aetherius, de grote Ene, metafysisch meester van Venus, hield hun vloot met 9.000 ruimteschepen tegen. Wat is uw mening?

Antwoord: Ik moet verwijzen naar hetgeen reeds vroeger door ons over dergelijke mededelingen werd gezegd. Indien genoemde Aetherius metafysisch meester is, begrijp ik niet,

waarom hij ruimteschepen nodig heeft om kwade krachten af te weren. Zijn weten omtrent kosmische krachten alleen zou hiervoor voldoende zijn. Verder kan ik mij moeilijk voorstellen dat juist nu Garouche aan zou vallen, tenzij dit in verband staat met de ontwikkeling van atoomkrachten. De dreiging van de vernietiging stamt dan van de mens zelf. Een vijand zou beter doen even te wachten. Ik meen dan ook dat ontvangen van deze boodschappen eigen toekomstdromen en verteerde ruimteromans mede weergeeft. Boodschappen worden inderdaad wel gegeven. De interpretatie, i.v.m. prestige is verwrongen en onjuist. Bij juiste interpretatie zou de mensheid minder sensatie, maar meer verstandige raad ontvangen. De verklaringen omtrent ruimteoorlog zijn naar mijn mening te wijten aan het feit, dat via dezelfde bron de beloofde landing van vliegende schotels nog steeds op zich laat wachten. Het bericht is dan niet gebaseerd op feiten, doch bedoelt de teleurstelling weg te nemen die bij de volgelingen door dit uitblijven van tastbare tekenen dreigden te ontstaan. U moet mij dit niet kwalijk nemen.

De door dezelfde bron gegeven waarschuwingen t.a.v. atoomgevaar en sterk verhoogde stralingen in delen van de aardatmosfeer zijn juist en redelijk. Dat deze met sensationele toekomstdromen zonder basis worden verward, is pijnlijk en schaadt de goede zaak. Zoals de zaak thans ligt, zijn deze boodschappen eerder voor velen een misleiding, dan de belering, die zij zouden kunnen zijn. De boodschappen komen op de volgende wijze tot stand. Ten eerste, inwerking door een medium, daarnaast opname van kosmisch geruis, dat dan door het medium en helpers als kosmische boodschappen geïnterpreteerd worden. De op mediamieke wijze ontvangen boodschappen worden in overeenstemming gebracht met de uit kosmisch geruis geïnterpreteerde boodschappen. Eerst daarna wordt het samenvoegsel gepubliceerd. Dit verklaart misschien hoe de misvatting ontstaat, want, indien men de oren gesloten houdt, zodat het ruisen van het bloed merkbaar wordt, zal men ook daarin een boodschap, of stem, kunnen horen. Dit gelukt in 9 van de 10 gevallen. Gevoeligheid hiervoor wordt verhoogd door grote instabiliteit, vermoeidheid en sommige roesverwekkende middelen. De stemmen stammen dan uit het onderbewustzijn.

Vraag: Bij H-bomproeven en het afschieten van kunstmanen staat het evenwicht van het universum op het spel. Zal God op Zijn tijd ingrijpen? Of laat Hij alles toe?

Antwoord: In de eerste plaats kan zelfs een totale explosie van het zonnestelsel het evenwicht van het universum niet verstoren. Gelijksoortige en grotere explosies vinden in de kosmos regelmatig plaats. Men bemerkt daarvan niets op aarde, dan ten hoogste met een sterke kijker het even opvlammen van een verre lichtstip. Voor het universum bestaat dus geen bedreiging. In de tweede plaats zijn de proefnemingen die thans worden gedaan, niet belangrijk genoeg om zelfs maar het zonnestelsel in gevaar te brengen. Dit laatste is alleen mogelijk, wanneer tijdens een atoomoorlog bij enorme explosies een zeer groot deel van de aarde tot plotseling hoge radioactiviteit wordt gebracht. Dit kan een baanverandering van de aarde veroorzaken, die zijn weerslag kan vinden bij planeten en zelfs de zon. Een wel dreigend gevaar is het, dat de voortdurende verhoging van radioactieve straling in de atmosfeer als gevolg van bomexplosies de aarde onbewoonbaar maakt voor de huidige levensvorm, de mens. De mensheid kan hierdoor uitsterven. Bij een langzaam opvoeren zal de soort in uiterlijk en eigenschappen veranderen.

God zal zeer zeker dergelijke dingen toelaten, waar Hij immers de mens de vrijheid gaf met deze experimenten te beginnen. Indien God, Die alwetend is, de mensheid toelaat met deze experimenten te beginnen, houdt dit in, dat Hij de mens ook verantwoording voor deze proeven en hun gevolgen wil laten dragen. Hij zal niet ingrijpen, daar Zijn Alwijsheid heeft vastgesteld, dat dit een aanvaardbare, of begeerlijke weg is om volgens Zijn wil en weten de bewustwording te bevorderen, zowel van mensen als van andere wezens.

Ook een kunstmaan kan geen schok betekenen voor het heelal. De ruimte is vol van meteoren en meteorieten, groter dan de kunstmanen, die ook grotere afwijkingen bij planeten kunnen veroorzaken. Het lijkt mij overbodig in de geringe middelen, die de mens de ruimte in kan brengen, reeds een bedreiging van kosmische aard te zien. Het gevaar voor de mensheid schuilt ook hoofdzakelijk in voortijdige explosies van die kunstmanen, of het neervallen van stukken, die niet tijdig door wrijvingswarmte in de atmosfeer zijn opgelost. Mijn conclusie: elk alarmisme dat zich baseert op een mogelijke ondergang van het universum, is uit den boze. Wel is het belangrijk, dat men zich realiseert, hoe verhoogde radioactiviteit uitstraling en levensfuncties van alle levende wezens op deze planeet kan beïnvloeden. Storingen in het menselijk lichaam kunnen in enkele gevallen zelfs reeds door de trillingen van radio- en t.v. zenders worden

veroorzaakt. De mens zal zelf moeten leren deze gevaren te erkennen en te beteugelen. Zou de mens de wereld te gronde richten, dan zal God het mogelijk maken, dat allen, die niet voldoende bewustzijn verwierven, op een andere wereld hernieuwd bewustzijn kunnen verwerven. De Schepper dwingt Zijn schepselen niet in het duister onder te gaan. Tijdens een bewustwording in de stof worden de schepselen slechts die middelen en mogelijkheden gegeven die God hen in den beginne als deel van hun bewustwording heeft toegestaan.

Vraag: Wat is de ware aard van de lijnen op Mars, die Schiaparelli "canali" noemde? Is er water op Mars en Venus?

Antwoord: Op Venus bestaat inderdaad water. Het is echter zwaar water, dus niet het H₂O, dat u hier kent. Op Mars bestaat vochtigheid, over water te spreken is hier overdreven. Genoemde lijnen werden waargenomen door het gebruik van te kleine en onjuiste lenzen. Het samenvloeien van punten kan een beeld vormen. Denk aan de rasterfoto in uw krant, zo konden op zich staande storingen in het oppervlak van Mars schijnbaar lijnen vormen. Het oog verbindt immers automatische verschillende vlekken tot één lijn. Overtuigende foto's van kanalen bestaan dan ook niet. De bewuste beelden zijn tekeningen, door waarnemers gemaakt. Op Mars bestaan betrekkelijk diepe ravijnen en keteldalen. Wij vinden deze op aarde bij Tibet in de Aziatische hoogvlakte. In deze dalen op Mars is een betere mogelijkheid voor plantengroei. De atmosfeer is er iets dichter en rustiger. Ook geringe neerslag. Aan de oppervlakte zijn grote stofstormen, die echter over deze dalen wegtrekken. Het aanwezige water slaat op Mars hoofdzakelijk aan de polen neer. Bij avond valt het ook wel elders neer als rijp. De temperatuurverschillen tussen dag en nacht zijn namelijk zeer groot. Hierdoor kan op gunstige plaatsen een eenvoudige plantengroei zich handhaven.

Reactie: De temperatuur aan het oppervlak van Venus gemeten zou hoger zijn dan het kookpunt van water.

Antwoord: Deze gissing is gebaseerd op de temperatuur van de buitenlagen van de atmosferen. Men houdt daarbij geen rekening met dampvormige metalen en edelgassen in deze lagen, die de warmte gelijkmatig verdelen, ook over de nachtzijde van de planeet. Verder rekent men niet met dichtere atmosfeer en grotere draaiingssnelheid, waardoor het kookpunt hoger ligt dan op aarde. De gemiddelde bodemtemperatuur op Venus schommelt tussen de 45 en 50°C. Er kan dus water bestaan.

Vraag: Hoe oud is de oudste van de nu op aarde levenden?

Antwoord: Wanneer u de ingewijden, de Meesters, bedoelt, meen ik, dat de oudste thans 1163 jaar is. Van de niet ingewijden is thans de leeftijd het hoogst van een man in Turkije, die op 12 december van het vorig jaar 174 jaar werd.

Vraag: Zijn de mensen van nu de Egyptenaren van 5.000 jaar geleden?

Antwoord: Niet geheel. Op deze aarde zijn jongere en oudere geesten thans aanwezig. Wel acht ik het verantwoord te zeggen, dat thans gelijke geestelijke krachten en tendensen optreden als ongeveer 5.000 jaar geleden tijdens de opkomst van Egypte.

Vraag: Hoe zijn de mensen aan het sprookje gekomen van Luilekkerland en het eten door de berg van rijstebrij?

Antwoord: Luilekkerland is steeds een droombeeld van de mensheid geweest. Reizigers hadden in de Oudheid vaak de gewoonte hun belevingen te overdrijven. In sommige steden, o.m. Rome, liet men de fonteinen op feestdagen wijn spuiten. Door overdrijving meende men dat elke fontein, ja, elke stroom uit wijn bestond. Rijkere lieten bij feestelijke gelegenheden vaak voedsel, graan en andere gaven uitdelen. De overdrijving stelde dan, dat dit altijd het geval was. Verder legde de reiziger de nadruk op het moeilijk bereikbaar zijn van een dergelijk gebied. Soms lag het ver over zee - El Dorado - dan wel ook achter bergen, Luilekkerland. De mensheid verlangde natuurlijk naar een dergelijk land van overvloed en dacht ook na over de bescherming daarvan. Zonder dit zou immers de gehele wereld naar zo een land trekken. De overvloed van voedsel suggereerde hier een eigen tekort aan spijs. Bij het vertellen aan de kinderen werd dit tot rijstebrij, als zijnde een eenvoudig gerecht, waar je gauw genoeg van hebt en dat vele moeilijkheden op kan leveren. De gelijkenis van een rijstebrijberg met besneeuwde bergtoppen kan mede oorzakelijk zijn. Dergelijke wonderlanden schijnen overal ter wereld voort te komen: Opar in Afrika, El Dorado in Amerika. Dergelijke landen hebben veelal feitelijk bestaan. Het

beeld daarvan gegeven beantwoordt niet aan de werkelijkheid, doch werd een wensdroom van de mens.

Vraag: Is het hoogtepunt van bloedvergieten in Indonesië reeds bereikt, of komt er nog meer bloedvergieten?

Antwoord: Dit bloedvergieten zal voorlopig worden voortgezet met zo nu en dan een piek. Het werkelijk hoogtepunt - zie onze prognose - zal waarschijnlijk eerst over ongeveer één jaar bereikt worden. De werkelijke burgeroorlog begint pas goed, wanneer in Ambon de opstand wint, waarna andere eilanden haar overnemen. Het meeste bloed zal vergoten worden wanneer als gevolg hiervan, ook op Java, de onlusten losbreken.

Vraag: Welke krachten worden op Steravond ingestraald?

Antwoord: Stralingen die in de eerste plaats sfeerverwekkend zijn. Zij kunnen, werkende vanuit het metaal, zelfvertrouwen en behagen wekken, wat zelfbeheersing in de hand werkt. Deze trillingen kunnen ook op andere wijze tot stand worden gebracht. Edele metalen kunnen ze goed behouden. De stimulerende werking geeft naast zelfbeheersing over het algemeen ook een helderder inzicht. Dit kan belangrijk zijn, wanneer moeilijkheden ontstaan. Een zuiver ronde vorm zal de kracht wel langer kunnen vasthouden. In gevallen van nood is de intensiteit dan echter niet groot genoeg.

De eigen gesteldheid van drager, draagster, kan echter een langzame, maar voortdurende bijlading van deze kracht veroorzaken. De werkzaamheid in zilver duurt maximum drie en een half jaar. In de meeste gevallen echter verdwijnt de kracht reeds na ongeveer drie maanden tot 72 uur na de instraling. Instelling van drager/draagster heeft nl. zeer grote invloed. Er bestaan verschillende edelstenen en halfedelstenen die deze krachten beter opnemen en langer kunnen behouden. Onder meer agaath, maansteen, smaragd en diamant. Wij kunnen dergelijke draagtekens moeilijk voor onze leden voorschrijven. Mogelijkerwijze hebben ook sommige kunststoffen zeer gunstige eigenschappen. Zover mij bekend bestaan deze nog niet, of zijn zij niet verkrijgbaar. Men zou moeten zoeken in de richting van galciet, dus stoffen met hoge diëlektrische constanten, de richting van electreten dus. De houdbaarheid hiervan zal zeker groter zijn. Het blijft echter de vraag, of stralingsafgifte voldoende rijkelijk zou zijn.

Vraag: Zijn kunstmatige edelstenen bruikbaar?

Antwoord: Bij een kunstmatig door druk en onder hoge temperatuur vervaardigde diamant liggen de mogelijkheden ongeveer als bij een natuursteen. Bij kunstmatig gekleurde edelstenen, vooral wanneer de kleur onder verhitting wordt aangebracht, kunnen vele eigenschappen teloor gaan.

Goedenavond.
(Verkort)

Het "Schone Woord" kon niet worden opgenomen. Op aanvraag kan men dit ter kopiëring inzien.